

5. «РОБОТА»: MIRACLE KIDS відновили та розширили виробництво одягу та взуття. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=aa51989f-abce-4729-a5b3-b90c6ca8c6d&title=Robota-MiracleKids> (дата звернення: 18.05.2023).

6. «РОБОТА»: в Івано-Франківську працює садочок для дітей переселенців. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=8851107e-8bcc-4148-81e1-1f0735834e69&title=Robota-Ivanofrankivsku> (дата звернення: 18.05.2023).

7. «РОБОТА»: 8 000 підприємців отримали гранти від держави для розвитку бізнесу на 4,4 млрд. грн. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=428a2762-6f78-4e8a-a189-b683991b0936&title=Robota-8-000-Pidprimtsiv> (дата звернення: 19.05.2023).

8. Деякі питання надання грантів для переробних підприємств: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 739. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.05.2023).

9. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326. *Офіційний вісник України*. 2022. № 26. Ст. 1413.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-318-0-58>

Ждан М.Д.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права
імені професора О. І. Процевського
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ОЗНАКИ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ТРУДОВИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Кримінально-правові ознаки особи в межах кримінологічної характеристики є факультативними, оскільки, фактично, вони призначені для правильної кваліфікації діяння, а також встановлення обставин, які його обтяжують або пом'якшують. В контексті кримінальних правопорушень проти трудових прав особи важливими для аналізу та оцінки є дані щодо вчинення їх у складі організованої

групи або злочинної організації (у т.ч. з міжрегіональними зв'язками та за участю неповнолітніх осіб), у стані сп'яніння, а також особами, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення (у т.ч. судимість з яких не знята та не погашена).

Розглядувана група кримінальних правопорушень не є типовою для віднесення до такої, що вчиняється організованою групою або злочинною організацією, що зумовлено особливостями об'єктивної та суб'єктивної сторони, які не потребують залучення декількох осіб. Що стосується діянь проти безпеки виробництва, необхідно зауважити, що такі правопорушення не вчиняються у складі організованої групи та злочинної організації, оскільки суб'єктивна сторона цих діянь характеризується необережною формою вини, що виключає таку кваліфікуючу ознаку. Водночас, кримінальні правопорушення проти трудових прав в окремих випадках можуть вчинятись у співучасті, якщо цього потребує механізм реалізації кримінально протиправного умислу.

Врахування під час оцінки особи кримінального правопорушника такої кримінально-правової ознаки як вчинення діяння у складі організованої групи або злочинної організації надає можливість оцінити ступінь його суспільної небезпеки, а також зв'язки із іншими фігурантами. Така ознака також може мати факультативне значення для визначення потенційної небезпеки здійснення кримінально протиправної діяльності, пов'язаної із більш серйозними суспільно небезпечними діяннями, наприклад, із незаконним обігом наркотичних засобів та зброї, легалізацією коштів, отриманих незаконним шляхом, окремими службовими правопорушеннями.

Відповідно до аналізу державної статистики, у 2018 році 0,49 % кримінальних правопорушень проти трудових прав було вчинено у складі організованої групи або злочинної організації; у 2019 та 2021 році не було встановлено такої додаткової ознаки; у 2020 році – 0,12 %; у 2022 – 0,42 %. Фактів вчинення кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва з 2018 по 2022 роки у складі організованої групи або злочинної організації не було зафіксовано [1].

Окремої уваги заслуговують випадки, коли кримінальні правопорушення вчиняються у співучасті із неповнолітніми особами. На справедливую думку Є.С. Назимка, такі випадки заслуговують на особливу увагу. Вчений вказує, що учинення злочину в такій групі характеризує неповнолітнього як менш суспільно небезпечного, ніж у попередній групі. Однак ступінь його суспільної небезпечності є більш високим, ніж під час вчинення у співучасті аналогічного злочину з особою, яка досягла повноліття. Пленум Верховного Суду України зазначає, що суди мають зважено підходити до призначення покарання неповнолітнім, які вчинили злочини внаслідок втягнення їх у злочинну

діяльність дорослими, враховуючи, що ця обставина, як правило, свідчить про меншу суспільну небезпечність цих неповнолітніх порівняно із тими, які вчинили такі ж злочини без впливу дорослих. При оцінці ступеня суспільної небезпечності вчиненого неповнолітніми діяння, суди мають брати до уваги дані, які характеризують дорослу особу, що втягнула його у злочин, ступінь її небезпечності, характер стосунків між ними, формальну чи неформальну залежність неповнолітнього тощо [2, с. 161]. Як вже вище зазначалось, кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва не вчиняються у співучасті, а отже участі у них неповнолітніх виключається. Діяння, які посягають на трудові права, якщо вони не передбачають безпосередньої участі спеціального суб'єкта можуть розглядатись як теоретично можливі для залучення підлітків. Вказане підтверджується і статистичними даними, відповідно до яких у 2018 та 2019 році 0,53 % кримінальних правопорушень проти трудових прав були вчинені за участю неповнолітніх осіб, у 2020 – 0,37 %, у 2021 – 0,16 %, станом на грудень 2022 таких фактів не було зафіксовано [1]. Стан сп'яніння часто стає причиною вчинення необережних кримінальних правопорушень, або діянь, які характеризуються змішаною формою вини. Водночас, якщо кримінальні правопорушення, які посягають на трудові права вчиняються із прямим умислом, а їх суб'єкт прагне порушити нормальні трудові відносини, то діяння проти безпеки виробництва, які мають необережну форму вини, як свідчить аналіз судової практики, часто вчиняються у стані алкогольного сп'яніння.

Варто також звернути увагу, що враховуючи виокремлення законодавцем стану алкогольного сп'яніння як обставини, яка обтяжує кримінальну відповідальність, така обставина надає можливість оцінити ступінь суспільної небезпечності особи в момент вчинення кримінального правопорушення, а також меж кримінальної відповідальності та покарання, необхідних та достатніх для її виправлення. Відповідно до статистичної інформації, у 2018 році 8,8 % кримінальних правопорушень проти трудових прав громадян були вчинені у стані алкогольного сп'яніння, у 2019 – 9,3 %, у 2020 – 11,8 %, у 2021 – 7,8 %, станом на грудень 2022 року 6,5 % кримінальних правопорушень проти трудових прав громадян були вчинені у стані алкогольного сп'яніння [1].

Вчинення кримінальних правопорушень особами, які вже мають кримінально протиправний досвід або судимість, яка не знята та не погашена є одним із основних показників неспроможності кримінально-правового та кримінологічного інструментарію, його рудиментарності та непридатності для реалізації запобіжної та виховної функції. У зв'язку із цим, а також враховуючи відповідні характеристики таких осіб, в

кримінальному законодавстві передбачено більш репресивну відповідальність рецидивістам.

Відповідно до даних, викладених на сайті Офісу Генерального прокурора України, у 2018 році 27,4 % суб'єктів кримінальних правопорушень проти трудових прав, раніше вчиняли суспільно небезпечні діяння; у 2019 році – 29,6 %; у 2020 – 27,4 %; у 2021 – 23 %; станом на грудень 2022 року 18,7 % суб'єктів кримінальних правопорушень проти трудових прав, раніше вчиняли суспільно небезпечні діяння. Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва протягом останніх п'яти років майже не вчинялись особами, які раніше вчиняли суспільно небезпечні діяння (відсоток складає менше ніж 0,10 %) [1].

Що стосується кримінальних правопорушень проти трудових прав громадян, аналіз державної статистики дозволив підсумувати, що у 2018 році досліджувані діяння вчинило 16,2 % осіб, які мають незняту/непогашену судимість; у 2019 – 17,6 %; у 2020 – 16,6 %; у 2021 – 14 %; у 2022 – 11,2 %. Отже, наведені дані свідчать про достатню розповсюдженість розглядуваних правопорушень для осіб, які мають кримінальний досвід (у т.ч. – пов'язаний із іншими кримінальними правопорушеннями) [1].

Таким чином, особа, яка вчиняє кримінальні правопорушення проти трудових прав громадян характеризується такими особливостями: чоловік у віці 40–54 років (40,3 %), який має професійну (професійно-технічну) (23,6 %) або базову середню та профільну середньою освіту (69,7 %), громадянин України (99,8 %), часто – такий, що вчиняє кримінальне правопорушення повторно (25,2 %), зокрема, має незняту та непогашену судимість (15,1 %). Суспільно небезпечна поведінка зумовлена дією зовнішніх умов та внутрішніх спонукань, а також необхідністю задоволення власних потреб та інтересів; наявне праворозуміння та правоосвіченість за відсутності правосвідомості; відсутні стійкі девіації; нівелює правилами моралі; відсутні ціннісних орієнтирів.

Типовий портрет особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва є наступним: чоловік 40–54 років (40,3 %), який має професійну (професійно-технічну) (27,2 %) або базову середню та профільну середньою освіту (19,3 %), громадянин України (99,8 %). Характеризується відсутністю толерантності, розуміння правил особистої та трудової безпеки; деформованим уявленням про трудові обов'язки та необхідність їх неухильного виконання; має низький рівень відповідальності та трудової культури.

Література:

1. Статистика. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>

2. Назимко Є.С. Покарання за злочини, вчинені спільно з дітьми: проблеми нормативно-правового регулювання та практики його застосування. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). № 2 (30). 2013. С. 161-169.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-318-0-59>

Савінова А.В.

аспірант кафедри податкового права

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
адвокат*

РОЗУМНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП УСТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ

Хоч принцип розумності рідко розглядається під кутом правотворчості, проте деякі дослідники все ж приділяють йому увагу в окресленому контексті [1, с. 169]. Розумність у межах досліджуваного її прояву пояснюється загальною необхідністю дотримуватись у процесі творення права базової настанови – діяти відповідно до здорового глузду, тобто регулювати відносини так, щоб не допустити існування явно абсурдних норм [2, с. 197–198], таких, що є недоречними, необґрунтованими, нерозсудливими. Податкове законодавство прямо не закріплює названого принципу. Однак слід ствердити, що розумність є невід’ємною характеристикою, втіленою у зміст правового регулювання в цілому, тому вона має бути забезпечена в тому числі й в сфері оподаткування.

З огляду на сказане доцільно звернутись до думки С. В. Шевчука, який зазначив, що розумність позитивного права є основною ідеєю природного права [3, с. 52], а правова система України має будуватись відповідно до цього принципу [3, с. 56]. Убачається за потрібне наведений погляд дещо доповнити міркуваннями у прив’язці до сфери правотворення. Остання є елементом правової системи [2, с. 515], отже, і на неї має розповсюджуватись дія вказаного принципу. Не можна при наведенні такої тези упускати той факт, що створення норми є процесом текстуального вираження правової ідеї, втілити яку вона й покликана. Норма за своєю суттю є загальною, при її формуванні складно наперед